

ВСЕСОЮЗНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «ТВОРЧІСТЬ І ПЕДАГОГІКА»

27—29 вересня 1988 р. в Москві відбулася Всесоюзна науково-практична конференція «Творчість і педагогіка», організована Філософським товариством СРСР, Науковою радою бюро Ради Міністрів СРСР з соціального розвитку, Радянською соціологічною асоціацією АН СРСР. У роботі конференції взяли участь філософи, психологи, педагоги — теоретики і практики — з різних регіонів країни.

Конференцію відкрив вступним словом президент Філософського товариства СРСР академік І. Т. Фролов. Він підкреслив необхідність спільних зусиль філософів, психологів, педагогів для вирішення завдань, поставлених перед школою на перебудовному етапі нашого суспільства. З доповідями на пленарному засіданні виступили академік АН СРСР Ю. В. Бромлей, академік АПН В. В. Давидов, члени-кореспонденти АПН О. М. Матюшкін, В. В. Краєвський, доктори психологічних наук А. В. Брушлінський, Я. О. Пономарьова, М. М. Нечаєв, доктор філософських наук Ф. Т. Михайлов, кандидати психологічних наук І. М. Семенов, С. Ю. Степанов, кандидат історичних наук Е. Д. Днепров.

У доповіді Ю. В. Бромлея «Національні аспекти педагогіки» висвітлювались питання формування національної свідомості дітей, відмічалися недоліки шкільних програм, які поки що не відповідають вимогам формування національної свідомості, достатньо мірою не забезпечують інтернаціонального виховання дітей. Насамперед це стосується програм з історії, в яких не знайшли свого висвітлення важливі питання національної історії.

Доповідь В. В. Давидова була присвячена виявленню таких умов життя і розвитку дітей, які сприяють чи, навпаки, заважають розвитку у них творчості. Особливе значення має така якість людської свідомості, як продуктивна уява, яка, на думку доповідача, є передумовою готовності дитини до шкільного навчання. В. В. Давидов констатував, що, на жаль, нині ні дитячий садок, ні сім'я, ні школа не можуть забезпечити дитині належних умов для розвитку творчої уяви. Тому школа повинна створювати умови для формування навчальної діяльності у дітей, а не передавати знання, вміння та навички в «пережованому» вигляді.

У доповіді О. М. Матюшкіна «Психолого-педагогічні умови розвитку обдарованих і талановитих дітей» підкреслювалась необхідність створення науково-практичної програми по виявленню, навчанню і вихованню обдарованих і талановитих дітей в СРСР. Ця програма спрямована на розв'язання завдань формування творчого потенціалу соціалістичного суспільства, забезпечення можливостей НТП, дальшого розвитку науки і культури. Водночас відмічалось, що в цій роботі ми значно відстаємо від розвинутих капіталістичних країн, де подібні програми успішно реалізуються і дають значний ефект.

В. В. Краєвський у доповіді «Методологічні основи концепції змісту освіти і процесу навчання в середній школі» зазначив, що для освіти стратегічною лінією є не стільки пошуки талантів, скільки їх виховання. Він сформулював принципи конструювання змісту навчання, які, на його думку, можуть забезпечити досягнення цієї мети.

У доповіді «Творча суть мислення і проблеми навчання» А. В. Брушлінський констатував, що мислення кожної людини завжди якоюсь мірою є творче, продуктивне. Він виділив два рівні саморегуляції: перший — саморегуляція здійснюється за допомогою зворотного зв'язку; другий — зворотний зв'язок неочевидний (регулятор — творчий пошук). Відповідно до рівнів саморегуляції існують і рівні проблемних ситуацій. Для першого рівня проблемна ситуація очевидна, на другому — проблемну ситуацію можна помітити, а можна й ні. Культура мислення, характерна для другого рівня проблемних ситуацій, передбачає, що формування творчого мислення невіддільне від розвитку цілісної особистості.

У доповіді Ф. Т. Михайлова «Творчість як діяльність» проходила думка, що для забезпечення розвитку творчих здібностей дитини повинна змінитись роль дорослого (а особливо педагога) в її житті. Дорослий, учитель не повинні обмежуватись маніпулятивним впливом на дитину, а створювати умови для саморозвитку її особистості.

Доповідь Е. Д. Днепров «Сучасна концепція народної освіти» була присвячена висвітленню основних принципів і положень проекту концепції загальної середньої освіти, розробленого тимчасовим науково-дослідницьким колективом «Школа».

Доповідь видання п'ять основних ідей за запропонованою концепцією: реалізм, розвиток, демократизація, гуманізація і співробітництво. Умовою реалізації концепції середньої освіти є створення відповідної концепції дошкільного виховання, над чим нині працює колектив «Школа». Проблеми, поставлені в доповіді Е. Д. Днепров, активно і конструктивно обговорювались наступного дня за «круглим столом».

«Оновлення вищої школи: проблеми, труднощі, перспективи» — така тема доповіді М. М. Нечаєва. У ній звернуто увагу на недостатню психолого-педагогічну підготовку викладачів вузів, підкреслювалось значення індивідуалізації навчання у вищій школі.

Доповідь Я. О. Пономарьова була присвячена психолого-педагогічним аспектам творчості. Доповідач розкрив концепцію центральної ланки творчого процесу як єдності інтуїтивного і логічного.

І. М. Семенов у доповіді «Проблеми психології рефлексії і педагогіки творчості в технологічній взаємодії наук про людину» охарактеризував сучасний стан нової галузі психології — рефлексії, по-

казав її внесок у розв'язання актуальних педагогічних проблем.

С. Ю. Степанов розглянув процес розвитку творчості дитини у різному віці як динаміку чотирьох типів генезису рефлексії.

Наукова програма конференції, крім пленарних засідань, включала також роботу секцій і «круглих столів». У програмі було виділено п'ять секцій: 1) філософсько-методологічні аспекти перебудови системи народної освіти; 2) методичні проблеми оновлення педагогічного процесу; 3) креативні дослідження і педагогіка; 4) психолого-педагогічні аспекти творчості і рефлексії; 5) дитинство і творчість.

У роботі конференції та підготовці її матеріалів узяло участь багато вчених з України.

На заключному засіданні були підведені підсумки роботи секцій і «круглих столів». Всі матеріали конференції опубліковані в п'яти збірниках, а рекомендації передані в бюро Ради Міністрів СРСР з соціального розвитку.

І. А. СЛОВОДЯНЮК,
М. І. НАЙДЬОНОВ

ГЕОГРАФІЧНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ УКРАЇНИ

У своїй практиці викладачам часто доводиться користуватися й енциклопедичними виданнями, які у стислій формі подають апробовану інформацію з усіх галузей знань. Прислужиться їм тритомна Географічна енциклопедія України (ГЕУ), що є першим виданням енциклопедичного характеру, яке на основі сучасних досягнень географічної науки подає відомості про природне середовище й природні ресурси республіки, розміщення продуктивних сил і галузеву структуру її економіки, про особливості природно-територіальних і виробничо-територіальних комплексів, становлення й розвиток на Україні наук географічного циклу.

Енциклопедія включає наукову термінологію і власні географічні назви. З усього понятійно-термінологічного апарату географії відібрано основні поняття й терміни, що відображають структуру складної системи географічних наук — загальної землезнавства, геоморфології, метеорології і кліматології, гідрології суходолу, океанографії, геокріології, географії ґрунтів, біогеографії, ландшафтознавства, палеогеографії, економічної і соціальної географії, картографії, краєзнавства, медичної географії, рекреаційної географії тощо. Вміщено також ряд термінів суміжних наук, що їх широко використовують у географічній літературі.

Докладно представлено регіональний матеріал, географічні об'єкти України. З позиції сучасних поглядів висвітлено принципи покомпонентного районування території республіки, відведено місце матеріалам про природні ресурси.

У виданні велику увагу приділено питанням охорони природи, раціонального природокористування, екологічним проблемам. Ряд статей розкривають наукові основи

природоохоронної справи, правовий механізм у питаннях збереження і поліпшення якості природного середовища республіки, характеризують основні етапи розвитку заповідної мережі, представляють сучасні території і об'єкти природно-заповідного фонду УРСР — заповідники, природного фонду УРСР.

Велику кількість статей присвячено питанням розміщення й розвитку продуктивних сил республіки, аналізові й характеристичній народногосподарського комплексу Української РСР як невідомої складової частини економіки Радянського Союзу.

Читач знайде також матеріали про історію, стан і перспективи географічних наук УРСР у їхньому взаємозв'язку з розвитком географії в СРСР, про історію географічного вивчення й дослідження території України, географічну освіту в світі і рішення про перебудову середньої і вищої школи.

В енциклопедії є й біографічні статті — про видатних учених, які зробили великий внесок у дослідження природи й вивчення господарства України, основоположників окремих напрямів у науці, авторів важливих праць з географії, науковців.

Значна частина статей ГЕУ — нові, вперше вміщені в енциклопедичній літературі. Довідковість видання збільшується завдяки бібліографічним довідкам. В трьох томах Географічної енциклопедії України буде вміщено понад 7000 статей, 900 карт, 1900 ілюстрацій, у т. ч. понад 1500 слайдів, а також графіки, діаграми.

Це видання буде цінним науково-довідковим посібником для викладачів, спеціалістів, краєзнавців, туристів, студентської та учнівської молоді.

Є. І. СТЕЦЕНКО